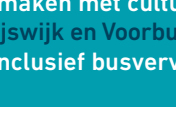
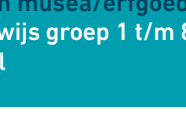
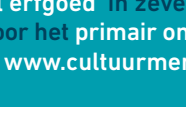
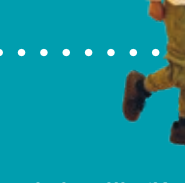
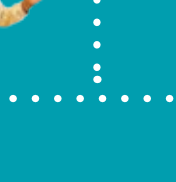

Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea organiseert

CULTUURMENU

schooljaar 2025/2026

Kom
snel naar
onze
musea!

Lessen met de doorgaande leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' in zeventien musea/erfgoedinstellingen uit Den Haag en drie uit Delft, Rijswijk en Voorburg, voor het primair onderwijs groep 1 t/m 8. Prijs € 7,95 per leerling, inclusief busvervoer. www.cultuurmenu.nl

Inhoud

blz 01	Cultuurmenu Den Haag schooljaar 2025/2026	
	Kom snel naar onze musea!	
blz 03	De drie menu's	
blz 04	Belangrijke informatie in één oogopslag	
blz 04	Welkom voor alle leerlingen in onze musea!	
blz 09	Menu 1	
blz 10	Groep 1/2	> Muzee Scheveningen
blz 11	Groep 3	> Haags Historisch Museum
blz 12	Groep 4	> Louwman Museum
blz 13	Groep 5	> West Den Haag
blz 14	Groep 6	> Fotomuseum Den Haag
blz 15	Groep 7	> Rijksmuseum de Gevangenpoort
blz 16	Groep 8	> Museum Molen de Vlieger
blz 17	Menu 2	
blz 18	Groep 1/2	> Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum
blz 19	Groep 3	> Museon-Omniversum
blz 20	Groep 4	> Kunstmuseum den Haag
blz 21	Groep 5	> Museum Panorama Mesdag
blz 22	Groep 6	> Museum Rijswijk
blz 23	Groep 7	> Nationaal Archief
blz 24	Groep 8	> Museum Prinsenhof Delft
blz 25	Menu 3	
blz 26	Groep 1/2	> Kunstmuseum Den Haag
blz 27	Groep 3	> De Mesdag Collectie
blz 28	Groep 4	> Huis van het boek
blz 29	Groep 5	> Museum Bredius
blz 30	Groep 6	> Monumentenzorg Gemeente Den Haag
blz 31	Groep 7	> Afdeling Archeologie Den Haag
blz 32	Groep 8	> Vredespaleis
blz 33	Colofon	
blz 34	Adressen musea	

Cultuurmenu Den Haag schooljaar 2025/2026

Kom snel naar onze musea!

Verwonder je over alle verzamelingen

Voor het schooljaar 2025-2026 hebben we de drie menu's waar uit gekozen kan worden een beetje aangepast, er is een betere verdeling tussen de soorten musea per menu. We verwelkomen Museum Molen de Vlieger uit Voorburg die als nieuwe organisatie gaat meedoen. Acht musea hebben nieuwe lessen gemaakt.

Een van onze belangrijkste doelen is om leerlingen de grote diversiteit van de museum verzamelingen te laten zien en hen ook te laten ontdekken wat een monument en een archief is. Zodat ze weten wat musea hen kunnen bieden en ze ontdekken wat hen het meeste aanspreekt. Vorig schooljaar vierden we het 20 jarig bestaan, dit is al weer het 21e jaar, we zijn van plan er een mooi schooljaar van te maken.

Wat is het Cultuurmenu?

Het Cultuurmenu is een educatieproject van de Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea voor het primair onderwijs in Den Haag en regio. Het project bestaat uit drie menu's waarin 18 Haagse musea en een museum uit Rijswijk, Voorburg en Delft museumlessen aanbieden die speciaal voor het Cultuurmenu zijn gemaakt. De school kan een keuze maken uit een van de drie menu's. Scholen die meedoen zijn verzekerd van busvervoer van en naar de musea. Onder de noemer 'musea' vallen ook alle deelnemende erfgoedinstellingen. Kijk voor alle informatie op www.cultuurmenu.nl

Leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed'

Binnen het Cultuurmenu is de doorgaande leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' opgenomen. De leerlingen ontdekken, door naar verschillende soorten musea te gaan, hoe divers en bijzonder de collecties zijn. Belangrijk in de lessen is de ruimte voor verwondering, het ontdekken van de eigen gedachten en de gedachten van anderen.

Welkom voor alle leerlingen van 4 t/m 12 jaar

Alle leerlingen van 4 t/m 12 jaar zijn welkom! De museumlessen zijn gemaakt met veel aandacht voor alle diverse achtergronden van de leerlingen. We ontvangen leerlingen met veel verschillende (culturele) achtergronden, uit diverse wijken uit Den Haag en de regio. De lessen worden steeds op het niveau van de groep aangepast. Vorig schooljaar deden 83 scholen mee met meer dan 24.000 leerlingen en er stonden meer dan 900 museumlessen op de planning.

Samenwerking met de scholen

De reacties van de scholen zijn al 20 jaar zeer positief. Mede dankzij de goede samenwerking en de feedback van de leerkrachten is het Cultuurmenu al jaren een succes. We vinden het belangrijk dat scholen met ons meedenken! Op onze website staan evaluatieformulieren. Ieder jaar vindt er een klankbordoverleg plaats waar alle deelnemende scholen voor worden uitgenodigd.

Inschrijven voor het schooljaar 2025-2026

Inschrijven kan via www.cultuurmenu.nl
De inschrijftermijn loopt van 12 mei tot en met 20 juni 2025.

Gratis strippenkaart

Alle leerkrachten die meedoen ontvangen een strippenkaart om 1x gratis alle deelnemende musea te bezoeken.

Kom snel naar onze musea!
Jullie zijn van harte welkom.

Met vriendelijke groet,
Het cultuurmenuteam

Menu 1

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Muzee Scheveningen		Kijk, een schelp!	Bewegen, dieren, materialen, milieu, natuur, omgeving, onderzoeken
3	Haags Historisch Museum		Thuis in Den Haag	Identiteit, thuis voelen, vroeger en nu, Den Haag
4	Louwman Museum		Stap in de geschiedenis van het vervoer	Vervoer, techniek, vroeger en nu
5	West Den Haag		Kunstkompas	Kunst, communicatie, inleven in een ander, creatief denken.
6	Fotomuseum Den Haag		Ontdek het Fotomuseum	Kunst, communicatie, social media, techniek, maatschappij, leefomgeving, identiteit, ontdekken
7	Rijksmuseum de Gevangenpoort		Moord in de poort	Misdaad en straf, vroeger, arm en rijk, ontdekkend leren en bronnenonderzoek
8	Museum Molen de Vlieger		Wind tegen water	Vroeger en nu, wind en water, techniek, ambachten.

Menu 2

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum		Een brief voor aap	Samenleven, samen spelen, dieren, communicatie, kunst taal en leesontwikkeling kunst
3	Museon – Omniversum		Laat je tanden zien! 'Ontdek de verschillende vormen van tanden en kiezen'	De mens is ook natuur, zorgen voor je omgeving en jezelf, dieren, verschillen zijn er met een reden.
4	Kunstmuseum Den Haag		Op bezoek bij de beeldhouwer	Leefomgeving, samenwerken, identiteit, ontdekken, vroeger en nu, kunst, verzamelen, materialen, kiezen, technieken, tentoonstelling

Menu 2 vervolg

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
5	Museum Panorama Mesdag		Met Mesdag mee naar de zee	Kunst, stad, dorp, natuur, vroeger
6	Museum Rijswijk		Toekomst van Textiel!	Toekomst, kunst, samenleven, verhalen, inleven in de ander
7	Nationaal Archief		Bitterzoet: de geschiedenis van suiker	Samenleven/samenwerken Mensenrechten Kritisch denken
8	Museum Prinsenhof Delft		Strijdtoneel	Burgerschap, filosoferen, identiteit, inleven in de ander, maatschappij, oorlog/vrede, religie, samenleven, vroeger/nu

Menu 3

Groep	Instelling		Titel les	Thema's van de les
1-2	Kunstmuseum Den Haag		Vos houdt van kunst	Kunst, kiezen, maken, tentoonstelling, verzamelen, leefomgeving, schoonheid, stad, natuur, ontdekken, samen, delen
3	De Mesdag Collectie		Mesdag en de zee	Kunst, vroeger, nu, natuur, dieren, werken, wonen, milieu, gelijke kansen
4	Huis van het boek		Ingewikkelde letters	Communicatie, kunst, vroeger, nu
5	Museum Bredius		Ik zie, ik zie wat jij niet ziet	Probleem oplossen, creatief denken, sociale en culturele vaardigheden, zelfregulering, samenwerken, communiceren
6	Afdeling Monumentenzorg en Welstand		Holy Moly Mozaïek!	Religie, cultureel erfgoed, kunst, kleuren, creatief denken, materialen, vroeger en nu, verhalen, identiteit, samenwerken
7	Afdeling Archeologie Den Haag		Van Floris tot Willem Alexander De gebouwen van het binnenhof	Wonen, bouwen, leefomgeving, stad, identiteit, vroeger, nu
8	Vredespaleis		Vrede maak je niet alleen	Samen, samenwerken, over je grenzen heen kijken, oorlog, vrede

Belangrijke informatie in één oogopslag

Inschrijven

Inschrijven kan vanaf 12 mei t/m 20 juni 2025 via www.cultuurmenu.nl

Organisatie Cultuurmenu Projectenbureau Haagse Musea

Postbus 30313, 2500 GH Den Haag

- Sandra Bal, Hoofd projectenbureau Haagse Musea: sbal@cultuurmenu.nl
tel. (ma, di, woe en do ochtend) 070 338 14 58
- Ingrid Scholten, Medewerker secretariaat: secretariaat@cultuurmenu.nl
tel. (ma en di middag) 070 338 14 53

Roostervragen

Stuur een bericht via het account van de school van de homepageberichten icoon 'stuur een bericht'. Of stuur een e-mail naar de roosterhelpdesk: cultuurmenu@bezoekplanner.nl

Hotline

Verhinderings binnen 24 uur doorgeven?
Bel de hotline 0174 315 090
Bereikbaar werkdagen 8.00 uur tot 17.00 uur.
Wilt u een reservering annuleren die niet binnen 24 uur plaatsvindt, wijzig dan in uw account de reservering en klik onderaan in het venster op knop 'Annuleren'.

Annuleren van lessen

Nadat het rooster door uw school definitief is goedgekeurd brengt het annuleren van lessen altijd kosten met zich mee. Bij iedere annulering wordt € 45,00 administratiekosten in rekening gebracht.
Daarnaast brengen we de kosten van € 7,95 per leerling van de afgezegde les (deels) in rekening volgens de volgende staffel:

- Bij annulering tussen 0 tot 10 werkdagen voorafgaand de les: 100% van de kosten van de les;
- Bij annulering tussen 10 en 15 werkdagen voorafgaand de les: 50 % van de kosten van de les;
- Bij annulering vanaf 15 werkdagen voorafgaand de les: 25% van de kosten van de les.

Welkom voor alle leerlingen in onze musea!

Wat is het Cultuurmenu?

Het Cultuurmenu PO biedt het primair onderwijs in Den Haag en regio een educatief programma aan van 20 Haagse musea. Het programma is voor groep 1 tot en met groep 8. Het Cultuurmenu bestaat uit drie menu's. De school doet mee met één van de drie menu's. Ieder schooljaar bezoekt elke groep een ander museum uit het menu. Er is voorbereidend- en verwerkingsmateriaal bij de lessen gemaakt. Dit wordt aangeboden op de website www.cultuurmenu.nl

Drie menu's en de doorgaande leerlijn

Bij het samenstellen van de menu's is gelet op een gelijkwaardige verdeling van soorten musea. Leerlingen die jaren achtereen meedoen met het Cultuurmenu PO maken zo kennis met de diversiteit aan erfgoedinstellingen in hun directe omgeving. In de menu's wordt de doorgaande leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed' aangeboden. Iedere erfgoedinstelling binnen menu 1, 2 en 3 geeft les aan een bepaalde groep en heeft gekozen voor een lesinhoud die zoveel mogelijk aansluit bij het schoolcurriculum, bij de leeftijd en de leerstof die op school gegeven wordt. De scholen worden bij inschrijving evenredig verdeeld over de menu's.

Doelstellingen Cultuurmenu PO

- De leerling wordt in klassenverband in contact gebracht met diverse soorten erfgoedinstellingen in Den Haag en de regio;
- De leerling ervaart dat een erfgoedinstelling een plek is waar je bijzondere collecties en verhalen aantreft en een verbinding kunt maken, vanuit het dagelijks leven/het nu, naar het verleden en de toekomst.

Om deze doelstellingen te bereiken vinden de musea het belangrijk dat leerlingen:

- Vaker in schoolverband naar een museum gaan en hiermee een kans krijgen die ze van huis uit niet altijd wordt aangeboden;
- De verscheidenheid en rijkdom van het cultureel erfgoed binnen hun eigen stad en leefomgeving ervaren, zien en beleven;
- Door het volgen van de cultuurmenulessen geïnspireerd raken en enthousiast worden, zodat ze zich op cultureel gebied verder kunnen ontwikkelen;
- Ontdekken dat museumbezoek leuk en plezierig kan zijn en ervaren dat er veel te beleven is op het gebied van kunst en cultuur;
- Een inspirerende leerervaring opdoen, door de andere omgeving waarin ze zich bevinden en ze meer vanuit hun zintuigen kunnen waarnemen;
- Met alle diverse achtergronden uit alle wijken van de stad Den Haag en de regio meedoen;
- Uit aandachtswijken een extra kans krijgen om mee te doen;
- Met taal- en leerachterstanden zich veilig voelen in de musea en de cultuurmenulessen goed bij hen aansluiten.

Daarnaast willen de musea bereiken dat er een structurele samenwerking is met de scholen, zodat het inhoudelijk programma van het Cultuurmenu PO blijft aansluiten op het schoolcurriculum en bij de vakken die op school worden behandeld.

Doorgaande leerlijn 'Kennismaken met cultureel erfgoed', aansluiting vakken en kerndoelen

Het gezamenlijke doel van het Cultuurmenu is kerndoel 56 van het vak Kunstzinnige oriën-

tatie: 'de leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed'. De tussendoelen die zijn samengesteld om dit kerndoel te kunnen bereiken zijn te vinden op de website.

In alle museumlessen wordt, naast Kunstin- nige oriëntatie met kerndoel 56, veel aandacht besteed aan Nederlandse taal. Per cultuurme- nules is een keuze gemaakt uit de bijbeho- rende kerndoelen 1 t/m 12. Ook de kerndoelen 54 en 55 van Kunstzinnige oriëntatie zijn in de lessen opgenomen omdat binnen het Cultuur- menu een grote diversiteit vertegenwoordigd is aan erfgoedinstellingen waaronder: kunsthisto- risch, natuurhistorisch, media en cultuur, histo- risch en wereldoriëntatie. Een overzicht van alle vakken met bijbehorende kerndoelen die in de cultuurmenules zijn opgenomen, staan per museum en lesomschrijving in deze brochure.

De cultuurmenules richt zich steeds op de leerlingen van een klas/groep en de collectie met bijbehorende verhalen vormt het uitgangs- punt van de les.

Didactische aanpak van de lessen

Alle cultuurmenules voldoen aan een aantal didactische richtlijnen.

Deze hebben als doel:

- De leerlingen basisvaardigheden bij te brengen op het terrein van waarneming, verbeelding, conceptualisering en analyse;
- De leerlingen ontwikkelen deze vaardig- heden via oriënteren, onderzoeken;
- Produceren en reflecteren;
- Een bijdrage te leveren aan taalontwikkeling;
- Bij te dragen aan de ontwikkeling van creativiteit;
- Rekening te houden met de '21st century skills';
- Een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van burgerschap en cultureel zelfbewustzijn.

Praktische informatie

Voorbereidend lesmateriaal

Het is belangrijk dat de leerlingen goed voor- bereid zijn op de lessen!

Vanaf begin september 2025 staan alle online lesmaterialen op <https://cultuurmenu.nl/primaironderwijs/lesmateriaal/>. Het gebruik van de lesmaterialen draagt bij aan het welslagen van de les. Leerlingen zullen de les beter in de context kunnen plaatsen als ze voorbereid zijn op het museumbezoek en de cultuurmenules na afloop in de klas reflecteren.

Inschrijven voor schooljaar 2025 / 2026

De inschrijftermijn loopt van 12 mei tot en met 20 juni 2025 via de website www.cultuurmenu.nl.

Scholen die al eerder hebben meegedaan ontvangen hiervoor een e-mail. Hierin is een link opgenomen naar de website waarin online de lessen kunnen worden aangevraagd. Aanmeldgegevens voor 'Bezoekplanner', het online systeem, worden per email verstrekt.

Scholen die nieuw gaan meedoen

Scholen die niet eerder hebben meegedaan schrijven zich online in via www.cultuurmenu.nl. Na de inschrijving ontvangt de school de inlog- gegevens voor het aanmeldsysteem in Bezoekplanner.

Na het aanmelden maakt de school een keuze voor menu 1, 2 of 3. Er wordt ook een aantal noodzakelijke gegevens gevraagd waaronder schoollocatie, contactpersoon, schooltype, opstapplaats voor de bus en het factuuradres. Op volgorde van binnenkomst wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de menu-voorkeur.

Opgeven van groepen

De school wordt gevraagd de deelnemende groepen op te geven. Scholen die al eerder hebben deelgenomen kunnen hierbij gegevens van vorig jaar overnemen. De gegevens die per groep gevraagd worden zijn:

- Leerjaar
- Groepsnaam
- Aantal leerlingen
- Naam leerkracht

Uit te sluiten data en dagdelen: het is belang- rijk de vraag te beantwoorden wanneer de groepen niet kunnen, denk aan zwemlessen,

marge/studiedagen, paas-kerst-jaarfeestvie- ringen etc.

Belangrijk! Akkoord geven voor het definitieve rooster

Na het sluiten van de inschrijvingsperiode op 21 juni 2024 is op 1 juli het conceptrooster inzichtelijk in het account van de school. De school krijgt hierover een email. Op 7 juli moeten de wijzigingen in het rooster zijn doorgegeven.

Let op dit is belangrijk! Daarna is het rooster definitief. U geeft dit aan door op de bevesti- gingsknop te drukken.

Beheren in het account van de school

U beheert het rooster in Bezoekplanner, in het eigen account van de school. Zodra het definitie- tieve rooster gemaakt is, ontvangt de school hierover een e-mail. De lessen starten vanaf 15 september 2025. Nadat u het definitieve rooster hebt, kunt u relevante zaken als: wijzi- ging aantal leerlingen, adreswijziging, opstap- plaatswijziging en achteraf splitsing van groepen via het account van de school doorge- geven. Op de homepage staat een berichten- coon met 'stuur een bericht'. U kunt eventueel ook nog een e-mail sturen aan de helpdesk: cultuurmenu@bezoekplanner.nl.

Let op er zijn kosten verbonden aan annuleren van lessen!

Nadat u aan ons hebt doorgegeven dat u akkoord gaat met het rooster wordt vervolgens bij 'iedere' annulering, € 45,00 administratie- kosten in rekening gebracht. Daarnaast brengen we de kosten van € 7,95 per leerling van de afgezegde les (deels) in rekening volgens de volgende staffel:

- Bij annulering tussen 0 tot 10 werkdagen voorafgaand de les: 100% van de kosten van de les
- Bij annulering tussen 10 en 15 werkdagen voorafgaand de les: 50 % van de kosten van de les
- Bij annulering vanaf 15 werkdagen vooraf- gaand de les: 25% van de kosten van de les

In principe zijn alleen vervangende lessen mogelijk als in het geval van overmacht of een uitzonderlijke situatie (zoals extreme weers- omstandigheden, plotselinge ernstige ziekte van een leerkracht) een les wordt afgezegd.

De kosten van deze vervangende les worden 'ook' in rekening gebracht. In de Bezoek- planner van het beheeraccount van de school kunnen lessen geannuleerd worden.

Wilt u een reservering annuleren die niet binnen 24 uur plaatsvindt, wijzig dan in uw account de reservering en klik onderaan in het venster op knop 'Annuleren'. Volg hierna de instructie op het scherm. Bij een annulering van een les krijgen de school, het museum en de busmaatschappij een e-mail en de les krijgt de status 'geannuleerd'.

In geval van een geldige wijziging (dus i.v.m. een overmachtsituatie) volgt er contact met de helpdesk: cultuurmenu@bezoekplanner.nl. Na bevestiging van de eventueel nieuw gemaakte afspraak krijgen de geregistreerde contactper- sonen, de school, het museum en de busmaat- schappij een bevestigingsmail.

Hotline bellen bij verhindering binnen 24 uur voor aanvang van de les

Als binnen 24 uur voor aanvang van een les blijkt dat een groep verhinderd is, bel dit graag z.s.m. door aan de hotline: 0174-315090. Bellen met de hotline kan op werkdagen tussen 8.00 uur en 17.00 uur.

Inschrijvingsstop

De belangstelling voor het Cultuurmenu is enorm gegroeid de afgelopen jaren. Er kan een bepaald maximumaantal scholen deelnemen. Inschrijving zal geschieden op volgorde van aanmelding.

Kosten per leerling

Deelname aan de lessen kost € 7,95 per leer- ling. Dit bedrag is inclusief het busvervoer en het lesmateriaal.

Groepsgrootte

De maximale omvang van de groep wordt per museum bepaald. Dit is te vinden in deze

brochure en op de website www.cultuurmenu.nl. Als de groepsgrootte op het moment van vertrek zal afwijken van het aantal dat bij inschrijving is opgegeven, geef dit dan tijdig door aan cultuurmenu@bezoekplanner.nl. Dit is belangrijk voor het museum en het aantal zitplaatsen in de bus. De groep wordt gesplitst als er voor een les een grotere groep leerlingen is opgegeven dan is toegestaan.

Aantal begeleiders

Bij iedere lesomschrijving in de brochure en op de website wordt het gewenste aantal begeleiders vermeld. In verband met het aantal zitplaatsen in de bus is het helaas niet mogelijk om meer begeleiders mee te nemen dan wordt aangegeven.

Lestijden en tijdsduur van de les

De vaste lestijden van het Cultuurmenu zijn: 9.15 uur, 10.45 uur en 13.30 uur. De lessen duren 75 minuten.

Ophaaltijden busvervoer en rooster

De standaard ophaaltijden van de bus zijn een half uur voor aanvang van de les: 8.45 uur, 10.15 uur en 13.00 uur. N.B. Als er meer dan een half uur rijtijd nodig is om de groepen op te halen dan belt de busmaatschappij naar de school. Om ervoor te zorgen dat de lessen op tijd kunnen beginnen wordt verzocht erop toe te zien dat de groepen op tijd klaar staan om met de bus mee te gaan. Gezien de grote verkeersdrukte, vooral in de ochtendspits, is het belangrijk dat de bus op tijd kan vertrekken. Als de groep te laat komt, kan de erfgoedinstelling niet de gehele les geven, omdat er aansluitend vaak volgende museumlessen gepland staan.

Evaluatieformulieren en klankbordvergadering

Op de website van het Cultuurmenu staan zowel evaluatieformulieren voor de leerkrachten, als voor de directie/cultuurcoördinatoren. Ingevulde formulieren komen terecht op het Projectenbureau Haagse Musea en bij het betreffende museum waar de les is gevolgd. Hierdoor is het mogelijk de cultuurmenulessen

zo optimaal mogelijk te laten verlopen. Ieder jaar vindt er een klankbordvergadering plaats waarvoor alle scholen een uitnodiging ontvangen. Na de les krijgt de leerkracht een brief uitgedeeld waarop staat hoe dit werkt, het is altijd vrijblijvend om hier aan deel te nemen.

Hoe de leerlingen zich gedragen tijdens het museumbezoek

Wij vragen u om uw leerlingen vooraf te vertellen hoe zij zich in de musea moeten gedragen. Ook vragen wij u tijdens het bezoek hierop toe te zien.

Opsplitsen in 2 groepen

Bij de meeste musea wordt de groep in twee gelijke groepen verdeeld. Het is fijn als de leerkracht dit vooraf al bekend heeft gemaakt aan de leerlingen en begeleiding.

Start Cultuurmenu 15 september 2025

De school beheert zelf het rooster vanaf het moment van inschrijven en opgeven van de groepen. De eerste cultuurmenulessen zullen in september van start gaan en lopen tot de kerstvakantie, de tweede lesperiode start direct na de kerstvakantie tot en met eind april 2025.

Busvervoer of lopend naar het museum

Het Projectenbureau Haagse Musea regelt busvervoer van de school naar de instellingen. We gaan er standaard vanuit dat uw school gebruik maakt van het busvervoer. Als de school binnen een straal van 500 meter bij een museum gevestigd is, wordt gevraagd lopend met de klassen naar het museum te gaan. Als u kunt lopen met naar een bepaald museum, wilt u dit dan aangeven op het onlineinschrijfformulier in het daarvoor aangemaakte veld. De busmaatschappij waarmee wordt gewerkt is BAB-VIOS Touringcars te Wateringen. Tel. 0174-315090. Geen gebruik maken van busvervoer heeft geen invloed op de prijs per leerling.

menu 1

groep 1/2	Muzee Scheveningen
groep 3	Haags Historisch Museum
groep 4	Louwman Museum
groep 5	West Den Haag
groep 6	Fotomuseum Den Haag
groep 7	Rijksmuseum de Gevangenpoort
groep 8	Museum Molen de Vlieger

Voorbereidend en/of verwerkend lesmateriaal voor op school staat op: cultuurmenu.nl/primaironderwijs/lesmateriaal/

De lessen beginnen om 9.15 uur, 10.45 uur en 13.30 uur
De lessen duren 75 minuten

MENU 1

menu groepen

1/2

aantal leerlingen en begeleiding:

Maximaal aantal leerlingen 30,
minimaal 2 begeleiders

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 1, 12

Oriëntatie op jezelf en de wereld:
39, 40, 41

Kunstzinnige oriëntatie: 56

Muzee Scheveningen

Kijk, een schelp!

Ontdek samen met jouw leerlingen de wonderen van het strand en de Noordzee. Wat is het strand eigenlijk? En welke verschillende soorten dieren leven daar? Samen nemen we 'een kijkje onderwater'. De kinderen onderzoeken de groei van een schelp, leren de verschillende soorten herkennen en ontdekken welke diertjes zich verschuilen in hun huisjes. Ze mogen de zeesterren, krabben en andere dieren uit de Noordzee van dichtbij bekijken en zelfs aanraken. Tot slot 'zwemmen' de leerlingen door de donkere diepzee.

Doelstellingen van de les

In deze les ontdekken de kinderen dat Muzee Scheveningen veel verschillende verzamelingen heeft en dat het museum ook onderzoek doet naar de schatten die het verzamelt. Spelenderwijs leren ze welke dieren in en rond de Noordzee leven. De kinderen doen onderzoek naar een eigen gekozen schelp (vorm, kleur, groei, structuur etc.) en beseffen dat de schelpjes die ze op het strand vinden lege huisjes zijn van schelpdieren.

Haags Historisch Museum

Thuis in Den Haag

Middenin het centrum van Den Haag staat de Grote Kerk. En die kerk is héél oud. Al honderden jaren is dit gebouw een thuis voor Hagenaars. Hier komen mensen samen om feest te vieren, te schuilen bij gevaar of stil te staan bij belangrijke momenten. Misschien hoor jij zelf ook bij een kerk, moskee, tempel of synagoge. En je kunt bij veel meer horen. Bijvoorbeeld bij je klas, je familie, jouw buurt, een vereniging en niet te vergeten... bij Den Haag! Waar voel jij je allemaal thuis? Je ontdekt het tijdens deze museumles van het Haags Historisch Museum in de Grote Kerk.

Doelstellingen van de les

In deze museumles bewonderen de kinderen een imposant Haags bouwwerk van vroeger: de Grote Kerk. Zij ontdekken dat dit vroeger én nu een plek is waar mensen uit Den Haag samenkomen. Vervolgens onderzoeken de leerlingen aan de hand van spellen en opdrachten de plekken waar zij zich zelf thuis voelen. Bijvoorbeeld in een klas, familie of vereniging. Daarbij wordt natuurlijk extra aandacht besteed aan de stad Den Haag.

Het Haags Historisch Museum is tijdelijk gesloten voor een grootse vernieuwing. Deze les vindt in schooljaar 2025-2026 daarom plaats in de Grote Kerk (Rond de Grote Kerk 12).

MENU 1

groep

3

Aantal leerlingen en begeleiding:

Maximaal 30 leerlingen en twee
begeleiders per groep.

Vakken en kerndoelen van de lessen:

Vakken: Geschiedenis, Nederlands,
Burgerschap

Kerndoelen: 1, 3, 34, 38, 47, 51,
52, 53

MENU 1

groep
4

aantal leerlingen en begeleiding
maximaal 30 leerlingen,
2 begeleiders

vakken en kerndoelen van de les
Nederlands: 1, 12
Natuur en techniek: 44
Kunstzinnige oriëntatie: 54, 56

Louwman Museum

Stap in de Geschiedenis van het vervoer!

Wist je dat auto's een lange en spannende geschiedenis hebben? Laten we samen een reis maken door de tijd en ontdekken hoe auto's zijn ontstaan en veranderd! Lang geleden, voordat er auto's waren, gebruikten mensen paarden en karren om zich te verplaatsen. Er zijn veel verschillende manieren bedacht om auto's te laten rijden. Sommige auto's gebruiken benzine, andere elektriciteit en zelfs stoom. Elk type motor heeft zijn eigen voordelen en nadelen. Auto's hebben de wereld veranderd. Ze hebben nieuwe wegen

en bruggen nodig, en ze hebben veel mensen werk gegeven in fabrieken en garages. Zo zie je maar, auto's zijn niet alleen voertuigen, maar ook een belangrijk deel van onze geschiedenis en toekomst! Wat vind je het meest interessant aan de geschiedenis van het vervoer?

Doelstellingen van de les

- De leerlingen herkennen objecten van nu in objecten van toen.
- Ook worden de leerlingen bewust gemaakt van eenvoudige technieken.

West Den Haag

Kunstkompas

Tijdens een bezoek aan West ontdek je dat het veel leuker is om zelf iets te vertellen over de kunst! Onze museumdocenten leiden de leerlingen rond, maar de leerlingen bepalen zelf de invulling. Door de tentoonstelling vanuit hun beleavingswereld te benaderen, wordt het leuker en toegankelijker. Ze krijgen een boekje mee om in te invullen. Zo maken zij bijvoorbeeld hun eigen regels voor in het museum, interviewen ze een kunstwerk en geven ze nieuwe namen aan de werken. Door in gesprek gaan met elkaar ontdekken ze hoe veelzijdig kunst eigenlijk kan zijn!

Doelstellingen van de les

De les bestaat uit een interactieve rondleiding waarbij de leerlingen hun eigen tentoonstellingsboekje gaan maken met opdrachten. Aan het eind van het bezoek hebben de leerlingen hun unieke tentoonstellingsgids gemaakt, ontdekt wat hedendaagse kunst is en geoefend met het analyseren van kunstwerken.

MENU 1

groep
5

aantal leerlingen en begeleiding
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les
Nederlands: 2 & 3
Oriëntatie op jezelf en op de wereld:
37, 39 & 51
Kunstzinnige oriëntatie: 54, 55, 56

Rijksmuseum de Gevangenpoort

Moord in de Poort

Het is het einde van de dag en het museum gaat sluiten. De beveiliging en museumdocent doen de laatste ronde en ontmoeten elkaar in de cipierswoning bij een stapel voorwerpen en de plattegrond van de Gevangenpoort. "Wist jij...", begint de één. De ander kijkt hem aan.. Dit is het begin van een speurtocht naar vier waargebeurde verhalen uit de Gevangenpoort. In verschillende ruimtes maken de leerlingen kennis met de gevangenen die hier zaten. Ze ontdekken alibi, motief, misdaad en straf aan de hand van clues en spellen die in de ruimtes liggen.

De verhalen van de Gevangenpoort worden gevangen in een rondleiding waar 'Cluedo' en een escaperoom elkaar ontmoeten. De leerlingen gaan zelf ontdekkend aan de slag en alleen met elkaar kunnen ze de rondleiding tot een goed einde brengen.

Doelstellingen van de les

Onderzoek doen naar voorwerpen en verhalen. Bronnen analyseren en koppelen aan historische gebeurtenissen. Samenwerken, beargumenteren, analyseren en discussiëren aan de hand van verhalen en onderzoek.

MENU 1

menu groepen

7

aantal leerlingen en begeleiding

30 leerlingen en
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands:
Kunstzinnige oriëntatie:

Foto: Kim Verkade

MENU 1

groep

6

aantal leerlingen en begeleiding

35 leerlingen en
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 1, 3, 12
Kunstzinnige oriëntatie: 54 t/m 56
Oriëntatie op jezelf en de wereld: 35

Fotomuseum Den Haag

Ontdek het Fotomuseum

De hele dag kijken kinderen naar afbeeldingen: op internet, in boeken of op reclameposters. De maker wil je er iets mee vertellen. Door goed te kijken naar foto's van kunstenaars in het Fotomuseum blijken de leerlingen snel in staat om naast het onderwerp ook de techniek en beeldaspecten te herkennen in de tentoongestelde foto's.

Met al die kennis van fotografie in huis wordt het tijd om zelf te fotograferen naar aanleiding van een opdracht die past bij de tentoonstelling. Door zelf aan de slag te

gaan met camera's ervaren de leerlingen dat je als fotograaf heel wat te vertellen hebt.

Doelstellingen van de les:

- De leerlingen reflecteren op de rol die fotografie in het dagelijks leven speelt.
- De leerlingen maken kennis met de techniek achter fotocamera's.
- De leerlingen herkennen verschillende beeldaspecten in foto's.
- De leerlingen maken zelf foto's aan de hand van een opdracht passend bij de tentoonstelling.

Foto: Maurice Haak

MENU 1

menu groepen

8

aantal leerlingen en begeleiding

Maximaal 30 leerlingen

1 begeleider op 15 leerlingen

vakken en kerndoelen van de les

De les sluit aan bij de inhoudslijst cultureel erfgoed en daarnaast de kerndoelen 39 en 47 (omgaan met het milieu), 42 (natuurkundige verschijnselen), 44 (technische principes en systemen), 51 (historisch tijdsbesef).

Molen De Vlieger

Wind tegen water

Droge voeten dankzij poldermolens

Ongeveer een derde deel van Nederland ligt onder de zeespiegel. Dit laaggelegen land bestaat uit polders, die door duinen en dijken tegen de zee worden beschermd. Omdat deze polders zo laag liggen, kan regenwater niet vanzelf naar zee terugstromen. Om polders droog te krijgen en te houden worden al eeuwenlang windmolens gebruikt. Met een waterrad malen zij het regenwater uit de polders en lozen het op hoger gelegen kanalen, die het regenwater naar zee afvoeren. Molen De Vlieger is zo'n poldermolen. Hij heeft vanaf het jaar 1621 de Binckhorstpolder tussen Den Haag en Voorburg droog gemalen. Tijdens het bezoek aan Molen De Vlieger zien de leerlingen hoe het waterrad via spinnen en wielen wordt aangedreven door de wiken. Aan de hand van een groot molen van een poldermolen

wordt verteld over de taken van de molenaar, waaronder het kruien van de molen. Op een tentoonstelling in de molen wordt ook aandacht besteed aan de windmolen die vroeger voor de productie werden gebruikt, zoals graanmolen en houtzaagmolens. Deze industriemolens hebben veel bijgedragen aan de welvaart van Nederland in de 17e eeuw. In de antiek ingerichte huiskamer en bijkeuken horen de leerlingen meer over het leven van een molenaarsgezin.

Doelstellingen van de les:

De leerlingen leren dat poldermolen eeuwenlang een belangrijk wapen zijn geweest in de strijd tegen het water, waarbij op slimme wijze gebruik is gemaakt van de kracht van de wind. Daarnaast krijgen ze een idee van het werk en het leven van poldermolenaars.

menu 2

groep 1/2	Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum
groep 3	Museon – Omniversum
groep 4	Kunstmuseum Den Haag
groep 5	Museum Panorama Mesdag
groep 6	Museum Rijswijk
groep 7	Nationaal Archief
groep 8	Museum Prinsenhof Delft

Voorbereidend en/of verwerkend lesmateriaal voor op school staat op: cultuurmenu.nl/primaironderwijs/lesmateriaal/

De lessen beginnen om 9.15 uur, 10.45 uur en 13.30 uur
De lessen duren 75 minuten*

* Zie voor lestijden Museum Prinsenhof pag. 24.

Museon – Omniversum

Laat je tanden zien

Ontdek de verschillende vormen van tanden en kiezen

Alle kinderen van groep 3 hebben te maken met 'wisselen': ze krijgen een blijvend gebit. Weten ze dat dieren ook 'wisselen'? Het gebit is van levensbelang, maar waarom zijn tanden en kiezen zo verschillend van vorm: scherp en puntig of juist plat?

Aan de hand opdrachten bij echte dierenkaken en -tanden van onder andere een paard,

leeuw, schaap en haai, ontdekken ze de verschillende vormen en functies van een gebit. Natuurlijk bestuderen ze ook hun eigen gebit.

Doelstellingen van de les

Na deze museumles herkennen de leerlingen de verschillende soorten tanden en kiezen en kennen ze de functies van het gebit.

MENU 2

groep
3

aantal leerlingen en begeleiding
Maximaal 32 leerlingen en
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les
Oriëntatie op jezelf en de wereld:
40, 41, 51 en 56

MENU 2

groep
1/2

Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum

Een brief voor Aap

De museumles start met een verhaal waarin Aap een brief heeft ontvangen maar niet kan lezen wat erin staat. Weten de leerlingen het wel? Door in de tentoonstelling op onderzoek uit te gaan, ontdekken ze vanzelf waar ze de brief kunnen vinden en wat erin staat! De leerlingen bezoeken de tentoonstelling *ABC met de dieren mee*, een leerzame en creatieve letterroute langs bekende kinderboekenbeesten. Zo helpen ze Kleine Ezel met de

zoekgeraakte letters en springen ze over de letter-ijsschotsen van Kleine IJsbeer.

Doelstellingen van de les

Door het actief spelen met letters wordt bijgedragen aan het ontluikende taalbewustzijn van de leerling. De les sluit aan bij de kerndoelen Nederlands. Daarnaast begrijpen leerlingen wat een museum is, en specifiek wat het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum verzamelt.

MENU 2

groep
4

aantal leerlingen en begeleiding
35 leerlingen en 2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les
Nederlands: 1 en 12
Kunstzinnige oriëntatie: 55, 56
Rekenen/Wiskunde:
Oriëntatie op jezelf en de wereld:
37, 51

Kunstmuseum Den Haag Op bezoek bij de beeldhouwer

In deze museumles maken de leerlingen kennis met de meest uiteenlopende beeldhouwwerken van het Kunstmuseum. De leerlingen bekijken beelden in brons van grootmeesters als Rodin, maar ook beelden van nu komen tijdens de les aan bod. Wat vinden beeldhouwers belangrijk bij het maken van een ruimtelijk beeld? En kun je dat ontdekken wanneer je er omheen loopt en ernaar kijkt? Door kijkopdrachten- en spelletjes te doen, leren de kinderen vormen en materialen herkennen. Net als echte beeldhouwers gebruiken zij

in de les ruimtelijke materialen waarmee voorstelling, vorm, materiaal en textuur tastbaar worden.

Doelstellingen van de les:

- De leerlingen leren begrippen passend bij kunst, meetkundige objecten en verhoudingen.
- De leerlingen kunnen basisvormen, zoals kegels en cilinders, en diverse vormsoorten herkennen en benoemen.
- De leerlingen tekenen naar waarneming en construeren met ruimtelijk materiaal.

Museum Panorama Mesdag Met Mesdag mee, naar de zee

Hoe is het mogelijk dat we anno 2025/2026 nog steeds zo'n magische ervaring hebben, wanneer we in Museum Panorama Mesdag aan de Zeestraat de trap naar het Panorama uit 1881 opklimmen en we plotseling aan zee lijken te staan?

We zien de vissersvloot beneden op het strand liggen, de zee in de verte en het dorp Scheveningen en Den Haag achter ons. Hoe hebben Sientje en Hendrik Willem Mesdag het schilderen van dit enorme kunstwerk voor elkaar gekregen? Het Panorama staat centraal. Daarnaast bekijken de leerlingen in de zalen verschillende schilderijen en

ze maken schetsen met grafietstift. In het atelier onderzoeken ze kleur en vorm van de onderdelen lucht, zee en zand. De schetsen gebruiken de leerlingen voor de 'stofferij', waarbij de begrippen ruimte en perspectief aan de orde komen.

Doelstellingen van de les

De leerlingen ervaren en beleven de ruimtelijkheid van het duin en het strand. Zij krijgen inzicht in de technieken die Mesdag en zijn tijdgenoten hebben ontwikkeld voor het Panorama. Bij het maken van een groot groepswerk leren de leerlingen samenwerken.

MENU 2

groep
5

aantal leerlingen en begeleiding
maximaal 30 leerlingen en
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les
Nederlands: 1, 2
Oriëntatie op jezelf en de wereld:
51 t/m 53
Kunstzinnige oriëntatie: 56

MENU 2

groep
6

aantal leerlingen en begeleiding

Maximaal 32 leerlingen
Minimaal 2 begeleiders

vakken en kerndoelen van de les

Sluit aan bij Nederlands, oriëntatie
op jezelf en de wereld, kunstzinnige
oriëntatie

Museum Rijswijk

Toekomst van Textiel!

De leerlingen bezoeken de Textiel Biënnale 2024. Verweven Toekomst met werk van 20 hedendaagse internationale kunstenaars waarin textiel de hoofdrol speelt. De leerlingen bekijken en bespreken met elkaar verschillende kunstwerken. Het thema dit jaar is de toekomst, waarbij de leerlingen ontdekken dat er vele mogelijkheden voor ons liggen.

Ook gaan ze zelf aan de slag met het materiaal en onderwerp.

Doelstellingen van de les

De leerlingen leren:

- kijken naar en denken over hedendaagse kunst
- verwoorden van eigen gedachten en het luisteren naar elkaar
- de veelzijdigheid van het materiaal textiel

Nationaal Archief

Bitterzoet: de geschiedenis van suiker

Suiker: de één gaat er van stui- teren, de ander kan er geen genoeg van krijgen en sommigen nemen er het liefst niet teveel van. Maar suiker gaat over meer dan alleen zoetigheid. In deze les duiken we in de geschiedenis van dit product. Leerlingen onderzoeken archief- stukken, nemen een kijkje in het depot en leren over slavernij op suikerplantages. Samen met een rondleider onderzoeken leerlingen

hoe hun gevoelens en gedachtes over suiker veranderen, naarmate ze meer informatie hebben. Krijgt suiker een andere nasmaak van al die kennis?

Doelstellingen

- Meer te weten komen over de relatie tussen suiker en slavernij
- Kritisch kijken naar bronnen
- Hoe kun je samen invloed uitoefenen?

MENU 2

groep
7

aantal leerlingen en begeleiding

maximaal 30 leerlingen,
2 begeleiders

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 3

Oriëntatie op jezelf en de wereld: 47
De les sluit aan bij burgerschap
en 21e eeuwse vaardigheden:
probleem oplossend denken en
handelen, samenwerken en
kritisch denken.

Foto: Les Adu

MENU 2

groep
8

aantal leerlingen en begeleiding

Maximum aantal leerlingen: 90
Gewenste aantal begeleiders: 1
begeleider per 10 leerlingen. Méér
begeleiding meenemen naar het
theater is niet mogelijk vanwege
het beperkte aantal zitplaatsen

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 1, 2, 3
Oriëntatie op jezelf en de wereld:
36, 37, 38, 52, 53
Kunstzinnige oriëntatie: 54, 56
Tijdvak: Ontdekkers en Hervormers
Canonvensters: De Opstand, Willem
van Oranje

Strijdtoneel bestaat uit:

Voorbereiding door de leerkracht,
min. 25 minuten.
Bezoek aan de voorstelling,
ca. 60 minuten.
Verwerkingsles op school door
docent van het Prinsenhof,
ca. 60 minuten

Museum Prinsenhof Delft Strijdtoneel

Museum Prinsenhof Delft en de
zAAk A presenteren: Strijdtoneel.
Een interactieve, humoristische en
filosofische jeugdtheatervoorstel-
ling over Willem van Oranje, die
kinderen uitdaagt om na te denken
over vragen als: wat betekent het
om bij een groep te horen, en wie
bepaalt dat? Wanneer mag je in
opstand komen? En wanneer is
braaf zijn laf?

Vanwege de verbouwing van het
museum vindt de voorstelling
plaats in Theater de Veste, Delft.

De voorstelling is géén historische
vertelling, maar een hedendaagse
metafoor voor het verhaal van
Willem van Oranje. Het is daarom
erg belangrijk om de leerlingen van
te voren vertrouwd te maken met
deze geschiedenis. Alleen met een
goede voorbereiding kunnen zij de
verbanden ontdekken tussen de

voorstelling en het historische
verhaal.

De voorstelling is Nederlands gesproken.

In de week na de voorstelling komt
een museumdocent van het Prin-
senhof langs op school voor een
verwerkingsles. De leerlingen filo-
soferen met elkaar verder, en
blikken terug op de voorstelling.
Wat hebben ze geleerd over Willem
van Oranje? En wat over zichzelf?

De planning van de verwerkingsles
op school verloopt niet via Cultuur-
menu. Museum Prinsenhof Delft
neemt contact op om een datum en
tijd af te spreken.

De leerlingen:

- ervaren hoe het is om een thea-
tervoorstelling te zien.
- vormen zich een mening over
wat ze op het toneel gezien en
gehoord hebben.
- worden zich bewust van het feit
dat geschiedenis relevantie
heeft voor het heden.
- leren over de denkbeelden van
Willem van Oranje en verbinden
die denkbeelden naar deze tijd
en hun eigen leefwereld.
- gaan met elkaar in gesprek en
ontwikkelen een open en onder-
zoekende houding door naar
elkaar te luisteren en oordelen
uit te stellen.
- worden enthousiast gemaakt
om Museum Prinsenhof Delft in
de toekomst te bezoeken.

Menu 3

groep 1/2	Kunstmuseum Den Haag
groep 3	De Mesdag Collectie
groep 4	Huis van het boek
groep 5	Museum Bredius
groep 6	Monumentenzorg
groep 7	Archeologie
groep 8	Vredespaleis

Voorbereidend en/of
verwerkend lesmateriaal
voor op school staat op:
[cultuurmenu.nl/primaironderwijs/
lesmateriaal/](https://cultuurmenu.nl/primaironderwijs/lesmateriaal/)

De lessen
beginnen om 9.15 uur,
10.45 uur en 13.30 uur
De lessen duren
75 minuten

MENU 1

groep
1/2

aantal leerlingen en begeleiding³⁵
leerlingen en 2 begeleiders
per groep

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 1, 3, 12

Kunstzinnige oriëntatie: 54 t/m 56
Oriëntatie op jezelf en de wereld: 35

Illustratie: Georgien Overwater

Kunstmuseum Den Haag Vos houdt van kunst

Kinderen gaan samen met de vos uit het kinderkunstboek van Georgien Overwater op pad door het Kunstmuseum. Vanuit de duinen is hij naar het museum gekomen om alles wat hij wil hebben te verzamelen. Maar mag hij zomaar alles wat hij mooi vindt meenemen? Of is dit het begin van een groot avontuur...De kinderen praten samen en leren spelenderwijs wat een museum is, welke soorten kunstwerken er zoal zijn en ontdekken wat ze zelf het mooist vinden. Aan de hand van wat er te zien is gaan zij beeldend aan de slag. Net als kunstenaars gaan zij ook kleien, tekenen, knippen en plakken. En maken het huis van Vos net zo mooi als het museum!

Doelstellingen van de les

- Leerlingen maken een dwaaltocht aan de hand van het kinderkunstboek *Berlage en een boef in het museum* van Georgien Overwater
- Leerlingen ontdekken door de ondeugende streken van Vos wat wel en niet mag in het museum
- De leerlingen maken kennis met verschillende kunstvormen, zoals schilderijen, beelden, mode en vazen en ontdekken wat ze mooi vinden
- Leerlingen kiezen kunstwerken en materialen en maken zelf mooie dingen voor het hol van Vos in de duinen

De Mesdag Collectie

Mesdag en de zee

Kunstenaars Hendrik Willem Mesdag en zijn vrouw Sientje woonden vlakbij Scheveningen. Als beroemd zeeschilder kon Hendrik Willem de zee dus schilderen wanneer hij maar wilde: bij ondergaande zon, bij storm, of juist als het windstil was... Maar Hendrik Willem en Sientje máákten niet alleen kunst, ze verzámelden het ook. Voor al die kunstvoorwerpen lieten ze naast hun huis zelfs een heel museum bouwen! In De Mesdag Collectie ervaren de leerlingen de bijzondere sfeer van een 19de-eeuws museumgebouw. Door samen te werken en kijk-, ruik-, teken- en andere doe-opdrachten te

doen ontdekken ze meer over de kunstvoorwerpen, het leven in de 19de eeuw, de zee en elkaar.

Doelstellingen van de les

De leerlingen maken actief kennis met een aantal kunstvoorwerpen uit De Mesdag Collectie. Ze ontdekken dat je bij het kijken naar kunst bijna al je zintuigen kunt gebruiken, en dat je meer te weten komt als je samenwerkt. Daarnaast tekenen ze de kleuren van de zee en ontdekken ze hoeveel variatie daarin zit. De les sluit aan bij de vakken beeldende vorming en taal en is ook gericht op de aandachtsgebieden 'milieu' en 'gelijke kansen'.

MENU 3

groep
3

aantal leerlingen en begeleiding
maximaal 35 leerlingen en
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands:

Kunstzinnige oriëntatie 54 t/m 56

groep
4

aantal leerlingen en begeleiding
35 leerlingen en
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les
Nederlands:
Kunstzinnige oriëntatie: 54 en 56

Huis van het boek Geheimschrift

Zolang mensen kunnen schrijven, bestaat er geheimschrift. Er is altijd informatie die om de een of andere reden geheim moet blijven. Soms een militaire boodschap, soms een liefdesbrief. Of er is een kunstenaar die iedereen voor de gek wil houden. In de les 'Geheimschrift' komen de leerlingen de spannendste geheimschriften uit de geschiedenis en uit verschillende culturen tegen. Ze gaan op ontdekkingsocht door de museumzalen en maken hun eigen geheime alfabet dat zelfs de juf of meester niet mag lezen!

Doelstellingen van de les

Door middel van deze les maken kinderen kennis met de verschillende soorten schrift in het boekenmuseum en vergelijken dit met hun eigen tijd. Ze leren waar letters vandaan komen, dat geschiedenis altijd in beweging is en dat letters en boeken heel leuk kunnen zijn!

Foto: Frank Jansen

Ik zie, ik zie wat jij niet ziet

Abraham Bredius (1855-1946) woonde in Den Haag en werkte er als museumdirecteur. Als een echte speurneus deed hij onderzoek naar 17e eeuwse kunstenaars zoals Rembrandt en Jan Steen. Eigenlijk was Bredius een soort ontdekkingsreiziger in de kunst, want niet alleen beroemdheden, maar ook minder bekende kunstenaars konden op zijn aandacht rekenen. Als hij een goed schilderij vond, wilde hij er gewoonweg álles van weten. Zo werd hij een steengoede kunstkenner en kunstverzamelaar. Bijzonder is dat hij dat allemaal aan zichzelf leerde. Er was namelijk nog geen opleiding voor. Als je echter iets super interessant vindt en daar je best voor gaat doen, dan kan je daar heel goed in worden.

Bredius leende zijn schilderijen vaak uit aan Nederlandse musea zodat álle mensen ervan konden genieten. Een paar hield hij er natuurlijk zelf. Die hing hij in zijn statige woonhuis. Hoe hij TOEN woonde, kun je NU zien in Museum Bredius, want hij schonk zijn hele collectie en huis aan de Gemeente Den Haag.

Doelstellingen van de les

Tijdens de les in Museum Bredius zien de leerlingen hoe een voorname heer die van kunst houdt ruim 100 jaar geleden

leefde. Aan de hand van zijn 17e eeuwse schilderijencollectie kruipen zij in de huid van een afgebeeld persoon, doen zij theatrale opdrachten, ontdekken, beschrijven en bespreken zij wat een ander ziet, denkt en voelt, bedenken zij of het toen anders was dan nu, denken zij na over de 17e eeuw in Nederland en in de voormalige koloniën en maken zij schetsen die tezamen een verrassend boekje vormen. Focus van de les is stimuleren van inlevingsvermogen, fantasie en creativiteit.

groep
5

aantal leerlingen en begeleiding
30 leerlingen,
2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les
Nederlands: 1, 12
Oriëntatie op jezelf en de wereld:
37, 51 Kunstzinnige oriëntatie: 54,
55, 56
21e eeuwse vaardigheden: probleem oplossen, creatief denken, sociale en culturele vaardigheden, zelfregulering, samenwerken, communiceren

MENU 2

groep
6

aantal leerlingen en begeleiding

30 leerlingen en
2-4 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 12

Oriëntatie op jezelf en de wereld: 38
Kunstzinnige oriëntatie: 54 t/m 56

Afdeling Monumentenzorg en Welstand Holy Moly Mozaïek!

Via speelse werkvormen ontdekken leerlingen het cultureel erfgoed van de Heilige Antonius Abt kerk, met nadruk op het imposante mozaïek dat bekendstaat als één van de grootste van Noord-Europa. De kleuren, het maakproces, de voorstelling en de verhalen erachter komen aan bod.

Leerlingen creëren zelf een mozaïek met de originele Venetiaanse steentjes en verkennen andere kunstschaten van de kerk. Ook wordt er aandacht besteed aan wat het betekent om gelovig te zijn en hoe er door diverse religies verschillende uitingen aan worden gegeven. De les biedt zo een holistische ervaring van cultuur, kunst en religie.

Doelstelling van de les:

De leerlingen ontdekken de culturele betekenis van religieuze gebouwen in Den Haag en verkennen specifiek de kunstschaten van de H. Antonius Abtkerk in Scheveningen, met aandacht voor beeldaspecten als vorm, kleur en compositie. Er wordt een connectie gelegd met andere religies en de bijbehorende kunstuitingen. Het filosofische gesprek biedt ruimte voor diverse perspectieven en het zoeken naar verbinding.

Tijdens de les wordt uitgelegd wat MZ doet en wat beschermde monumenten zijn. Hiermee wordt voldaan aan het kernbegrip: behoud van erfgoed en het belang hiervan.

Foto: Bart Maltha

Afdeling Archeologie Den Haag

Van Floris tot Willem Alexander

De gebouwen van het Binnenhof

Als er in Den Haag een nieuw gebouw komt, of een tunnel wordt gegraven, gaan eerst de archeologen op pad om te zien of er nog oude voorwerpen en scherven in de bodem liggen. Die worden opgegraven, schoongemaakt en uitgebreid onderzocht.

In deze les vertellen we meer over het ontstaan van Den Haag. Zeker nu het Binnenhof wordt gerenoveerd, ontdekken de archeologen regelmatig iets nieuws. Verse geschiedenis, zo uit de grond! De vondsten die we laten zien zijn van heel oud tot jong: afkomstig van de bouwers en vroegste bewoners tot aan de laatste gebruikers, die er pasgeleden nog werkten.

In de les kijken we eens goed naar plattegronden van het Binnenhof. Wat zijn de oudste stukken en welke delen zijn er later bij gebouwd? Weten we ook wat er in de gebouwen gebeurde? Was het een woonvertrek of de keuken? In de aansluitende opdracht gaan de leerlingen met één van de plattegronden aan de slag en proberen ze te tekenen hoe het gebouwencomplex eruit heeft gezien. Wat denken zij? We maken foto's van de tekeningen en kijken aan het eind van het schooljaar terug via social media welke pogingen er wel heel dicht in de buurt komen van wat de archeologen denken.

Doelstellingen van de les

De groep leert hoe archeologen van de Gemeente Den Haag werken.

Er is ruimte voor gesprekken met leerlingen en voor het beantwoorden van hun vragen. De creatieve opdracht laat de leerlingen de vertaalslag maken van het platte vlak naar de ruimtelijke opbouw, in combinatie met de geschiedkundige achtergrond. Het leergebied Kunstzinnige oriëntatie wordt gecombineerd met Oriëntatie op jezelf en de wereld.

MENU 3

groep
7

aantal leerlingen en begeleiding

maximaal 30 leerlingen
en 1 of 2 begeleiders per groep

vakken en kerndoelen van de les

Nederlands: 1, 2

Oriëntatie op jezelf en de wereld:
51 t/m 53
Kunstzinnige oriëntatie: 56

Foto: Jurriaan Brobbel

MENU 3

groep
8

aantal leerlingen en begeleiding
maximaal 25 leerlingen en
2 tot 4 begeleiders per groep
Een legitimatiebewijs voor
begeleiders is verplicht.

vakken en kerndoelen van de les
Oriëntatie op jezelf en de wereld: 51

Vredespaleis

Vrede maak je niet alleen

Er was al heel wat oorlog geweest toen landen het wel een keertje genoeg vonden. Het moest toch ook anders kunnen. Maar om het anders te doen, wilde ieder land wel dat z'n buurland het ook anders ging doen. En hoe dan? Hierover gingen landen uit de hele wereld in gesprek, in het jaar 1899. Al best een tijdje geleden! Ze kwamen er allemaal voor naar Den Haag. Er werd besloten een gerechtshof op te richten voor als er weer eens

onenigheid tussen de landen was. Daar kon de ruzie worden opgelost zodat oorlog niet meer nodig zou zijn. En voor dat gerechtshof werd een waardig onderkomen gebouwd, het Vredespaleis. Omdat het gerechtshof het idee was van al die landen, droegen ze ook allemaal hun steentje bij. Iedereen gaf een cadeau. Daarmee ontstond een bijzonder en uniek gebouw, dat eigenlijk een beetje van de hele wereld is.

Deze les vindt plaats in het Visitors Centre van het Vredespaleis. Tijdens de les gaat de klas niet het Vredespaleis zelf bezoeken, dat is vanwege het werk van de beide gerechtshoven in het Vredespaleis helaas niet mogelijk.

Doelstellingen van de les

- Leren dat het Vredespaleis iets vertelt over de geschiedenis van Nederland én van de wereld.
- Inzien dat je sommige dingen niet in je eentje kunt bereiken, zoals vrede.
- Inzien dat wat je samen maakt, anders wordt dan iets dat je alleen maakt maar je er ook samen trots op kunt zijn. Iets wat je samen maakt, vraagt om er samen zorg voor te dragen.

Colofon

Uitgave

Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea
Projectenbureau Haagse Musea
Postbus 30313
2500 GH Den Haag
Telefoon 070 3381458

Tekst Sandra Bal, Projectenbureau Haagse Musea,
19 Haagse erfgoedinstellingen

Redactie Werkgroep Educatie, SGPHM

Omslagfoto's Chelsey Honders

Fotografie binnenwerk Chelsey Honders en
de deelnemende musea/erfgoedinstellingen

Ontwerp en illustraties Eindeloos

Ontwerp website Ed van den Heuvel/webdesign

Datum mei 2025

Organisatie Cultuurmenu

Projectenbureau Haagse Musea

Postbus 30313
2500 GH Den Haag

Hoofd projectenbureau Haagse Musea:

Sandra Bal
sbal@cultuurmenu.nl
tel. (ma, di en woe, do ochtend)
070 3381458

Medewerker secretariaat:

Ingrid Scholten
secretariaat@cultuurmenu.nl
tel. (ma en di middag) 070 3381453

Leerlijn

Kijk voor de leerlijn op de website:
cultuurmenu.nl/primaironderwijs/leerlijn/

Met dank aan:

Fonds
1818

nationale
nederlanden

GRAVIN VAN BYLANDT
STICHTING

STICHTING
BOSCHUYSEN

NIKO
HIEP.

het
Cultuurfonds

VAN RAVESTEYN FONDS

Tom en Ellie Ringelbergfonds

Deelnemende musea

fotomuseum den haag

Fotomuseum Den Haag

Stadhouderslaan 43,
2517 HV Den Haag
070 3381120
(Sarah van Aggelen &
Tahnee Fraser)
reserveringen@kunstmuseum.nl
www.fotomuseumdenhaag.nl

Den Haag

Gemeente Den Haag Afdeling Monumentenzorg en

Welstand

Spui 70, 2511 BT Den Haag
070 3534083 (Elise Mutter)
monumentenzorg@denhaag.nl
www.monumentenzorgdenhaag.nl

Dienst Stadsbeheer

Afdeling Archeologie &
Natuur- en Milieueducatie
Prins Hendrikstraat 39
2518 HH Den Haag
070 3536639
anme@denhaag.nl
www.archeologie.denhaag.nl

Haags Historisch Museum

Haags Historisch Museum

Korte Vijverberg 7
2513 AB Den Haag
070 3123065 (Ellen Heijne)
educatie@haagshistorischmuseum.nl
www.haagshistorischmuseum.nl
Het Haags Historisch Museum is
tijdelijk gesloten voor een grootse
vernieuwing. Daarom vinden lessen
van het museum in het schooljaar
2025-2026 plaats op externe
locaties.

Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum

Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag
070 3339631
groepsbezoek@literatuurmuseum.nl
www.literatuurmuseum.nl

KUNSTMUSEUM DEN HAAG

Kunstmuseum Den Haag

Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag
070 3381 120
(Sarah van Aggelen &
Tahnee Fraser)
reserveringen@kunstmuseum.nl
www.kunstmuseum.nl

Louwman Museum

Leidsestraatweg 57
2594 BB Den Haag
070 3047372 (Debby van Rijswijk)
d.vanrijswijk@louvmanmuseum.nl
www.louwmanmuseum.nl

De Mesdag Collectie

Laan van Meerdervoort 7f
2517 AB Den Haag
Tel 070 3621434
info@demesdagcollectie.nl

museon omniversum

Museon-Omniversum

Stadhouderslaan 37
2517 HV Den Haag
070 3381466
scholen@museon-omniversum.nl
www.museon-omniversum.nl

Museum Bredius

Lange vijverberg 14
2513 AC Den Haag
070 3620729
educatie@museumbredius.nl
www.museumbredius.nl

Museum Molen de Vlieger

Essepad 3
2272 JS Voorburg
06-42834251 (Ernie Kraal)
info@molendenvlieger.nl
www.molendenvlieger.nl

MUSEUM PANORAMA MESDAG

Museum Panorama Mesdag

Zeestraat 65
2518 AA Den Haag
070 3106665
info@panorama-mesdag.nl
www.panorama-mesdag.nl

Museum Rijswijk

Herenstraat 67
2282 BR Rijswijk
070 3903617 (Astrid Huitker)
educatie@museumrijswijk.nl
www.museumrijswijk.nl

Huis van het boek

Prinsessegracht 30
Prinsessegracht 30
2514 AP Den Haag
070 3462700 (Winnifred
Dijkstra)
reserveringen@huisvanhetboek.nl
www.huisvanhetboek.nl

Muzee Scheveningen

Neptunusstraat 90 Neptunus-
straat 90
2586 GT Scheveningen
070 3500830
educatie@muzee.nl
www.muzee.nl

Museum Prinsenhof Delft

015 2197927 (Ellen Bakker)
reservering-prinsenhof@delft.nl
www.prinsenhof-delft.nl
Het museum is gesloten voor
een verbouwing. De voorstelling
Strijdtoneel vindt plaats in
Theater de Veste, Vesteplein 1,
2611 WG Delft

Nationaal Archief

Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
06 55267929 (Ellen Loozen)
educatie@nationaalarchief.nl
www.nationaalarchief.nl

Rijksmuseum de Gevangenpoort

Rijksmuseum de Gevangenpoort

Buitenhof 33, 2513 AH Den Haag
070 3460861 (Esther Merkestijn)
info@gevangenpoort.nl
www.gevangenpoort.nl

VREDESPALEIS

Vredespaleis

Carnegieplein 2
2517 KJ Den Haag
070 3024242
visit@peacepalace.org
www.vredespaleis.nl

West

West Den Haag

Lange Voorhout 102
2514 JE Den Haag
06 34293461 (Anne Willemsen)
educatie@westdenhaag.nl
www.westdenhaag.nl

Roostervragen

Stuur een bericht via het account
van de school via de homepage-
berichten icoon 'stuur een
bericht'. Of stuur een e-mail naar
de roosterhelpdesk:
cultuurmenu@bezoekplanner.nl

Hotline

Verhiding **binnen 24 uur**
doorgeven? Bel de hotline

0174 315090

Bereikbaar van 8.00 uur tot
17.00 uur op werkdagen.
Wilt u een reservering annuleren
die **niet binnen 24 uur** plaats-
vindt, wijzig dan in uw account
de reservering en klik onder-
aan in het venster op knop
'Annuleren'.